

สารบัญ

	หน้า
❖ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	1
❖ การศึกษา ทดลอง วิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อนำไปสู่การต่อยอดขยายผลด้วยบัญชีหลัก	3
➤ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	4
➤ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	5
➤ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	6
➤ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	7
➤ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ	8
➤ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	9

บัญชีหลักของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง

❖ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้น ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยมีแนวคิดที่สำคัญ คือ ให้สถานที่นี้เป็นแหล่งรวบรวมสรรพวิชา การค้นคว้า ทดลอง และสาธิตทางด้านเกษตรกรรมเป็นระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว (one stop services for the farmers) ที่ให้บริการแก่ประชาชนและเกษตรกร เป็นเสมือน “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติของการพัฒนาที่มีชีวิต” โดยมีกิจกรรมด้านการศึกษา พัฒนาที่ต่อเนื่องและขยายผลที่เป็นความสำเร็จสู่เกษตรกร และชุมชนในภูมิภาคนั้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา นอกจากนี้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริยังเป็น “ต้นแบบ” ของการบริหารที่เป็น การ “รวมศูนย์” ในการประสานความร่วมมือ ร่วมใจกันของหน่วยงานหลากหลายหน่วยงานมารวมไว้ ณ ที่แห่งเดียวและร่วมกันสร้างสรรค์ผลักดันขับเคลื่อนการดำเนินงานสนองพระราชดำริ โดยมีได้มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของ เพื่อเป็นจุดบริการเบ็ดเสร็จให้แก่เกษตรกร ซึ่งนับเป็นประวัติศาสตร์ครั้งแรกของระบบบริหารราชการแผ่นดินของไทย ดังที่ได้มีพระราชดำรัสในเรื่องนี้สรุปความว่า

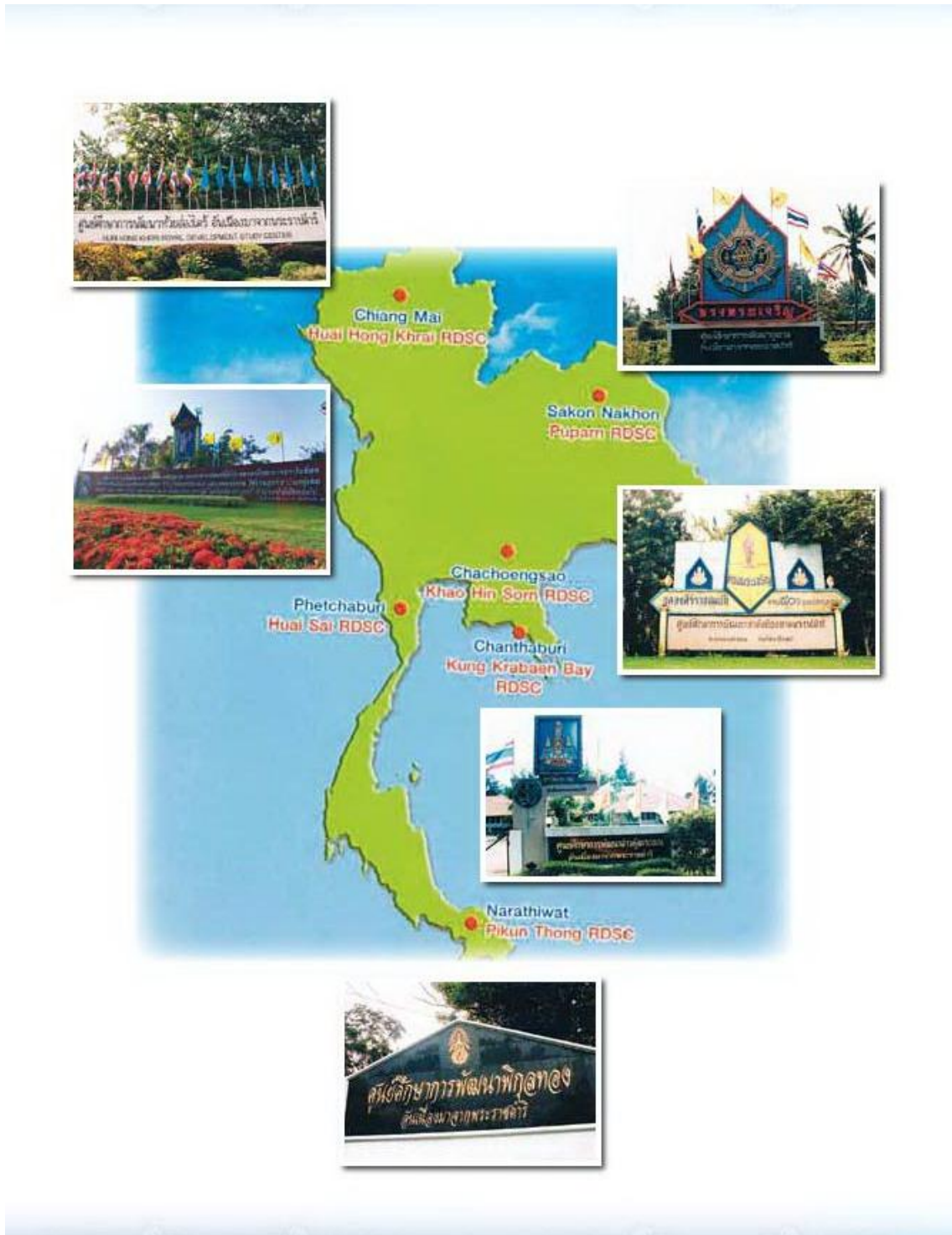
“...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ที่จะสามารถหาวิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ”

“...ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาฯ ก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่สภาพฝนฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องที่ต่างๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

“...กรม กองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้านได้สามารถเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองกัน ประสานงานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านการเกษตรหรือด้านสังคม ทั้งในด้านทางการส่งเสริมการศึกษามาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่า ประชาชน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกัน ในที่เดียวกัน ซึ่งเป็นสองด้านก็หมายถึงว่าที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์ และต้นทุนของผู้เป็นเจ้าของที่จะทำให้ประโยชน์...”

พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2526

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านเนื้อมาจากพระราชดำริ มีจำนวน 6 แห่ง กระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งมีลักษณะปัญหาที่แตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์และสังคมวิทยาแต่ละท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จึงมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม โดยมีรูปแบบและภารกิจและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ศักยภาพ และความต้องการในพื้นที่ ดังนี้

การศึกษา ทดลอง วิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อนำไปสู่การต่อยอดขยายผลด้วยบัญชีหลัก

การดำเนินงานศึกษา ทดลอง วิจัยของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่ง ที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการศึกษา ทดลอง วิจัยและพัฒนาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ตามแนวพระราชดำริ เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิจัยขั้นพื้นฐานไปจนถึงการศึกษาต่อยอดขยายผลการพัฒนาไปสู่ประชาชน ปัจจุบันมีผลการศึกษา วิจัย รวม 1,204 โครงการ เป็นโครงการศึกษาวิจัยที่สิ้นสุดแล้ว จำนวน 1,062 โครงการ, โครงการศึกษา วิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินงาน 142 โครงการ และโครงการศึกษาวิจัยที่มีผลสำเร็จ สามารถนำไปพัฒนาไปสู่การจัดทำเป็นบัญชีหลักเพื่อการเผยแพร่ อบรมและขยายผลให้กับประชาชนได้แล้ว จำนวน 93 โครงการ ดังนี้

ศูนย์ศึกษาฯ	จำนวนโครงการศึกษาวิจัย (โครงการ)	จำนวนโครงการศึกษาวิจัยที่สิ้นสุด (โครงการ)	จำนวนโครงการศึกษาวิจัยที่อยู่ระหว่างดำเนินงาน (โครงการ)	โครงการศึกษา วิจัยที่มีผลสำเร็จสามารถนำไปเผยแพร่และขยายผลได้ (โครงการ)
1. เขานินซ้อ	127	114	13	13
2. พิกุลทอง	291	227	64	17
3. อ่าวคุ้งกระเบน	151	143	8	16
4. ภูพาน	316	308	8	19
5. ห้วยฮ่องไคร้	233	193	40	20
6. ห้วยทราย	86	77	9	8
รวม	1,204	1,062	142	93

ทั้งนี้ สามารถจำแนกรายชื่อหลักสูตร/องค์ความรู้ในบัญชีหลักของแต่ละศูนย์ศึกษาฯ ได้ดังนี้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(บัญชีหลักงานวิชาการ = 13 เรื่อง)

1. การปลูกยางพารา
2. การเพาะเห็ดเศรษฐกิจครบวงจร
3. การปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในระบบการเกษตรแบบยั่งยืนในสภาพไร่นา
4. หลุม้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
5. การเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง
6. การผลิตและใช้ประโยชน์จากปุ๋ยหมัก
7. เกษตรทฤษฎีใหม่
8. การใช้หมากดิบในการถ่ายพยาธิไก่พื้นเมือง
9. การแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพร
10. การเลี้ยงกบในบ่อซีเมนต์ และกระชัง
11. การจักสานจากเส้นใยพืช
12. การเลี้ยงเป็ดไขปากน้ำ
13. การปลูกมะนาวนอกฤดูในบ่อซีเมนต์

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(บัญชีหลักงานวิชาการ = 16 เรื่อง)

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติท้องทะเล
2. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าชายเลน
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
4. การเลี้ยงกุ้งทะเลในระบบปิด
5. การเพาะและอนุบาลปลาการ์ตูน
6. การผลิตปุ๋ยหมักจากดินเลนนาุ้ง
7. การปรับปรุงบำรุงดิน การป้องกันโรคพืชและแมลงโดยชีววิธี
8. การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ
9. การผลิตผักปลอดภัยสารพิษในพื้นที่ดินทราย
10. การผลิตไม้ดอกในพื้นที่ดินทราย
11. การผลิตไม้ผลเศรษฐกิจปลอดภัยสารพิษ
12. การเพาะเลี้ยงหนอนแมลงวันเพื่อทดแทนโปรตีนจากอาหารสัตว์
13. การแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มรายได้
14. การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
15. การแปรรูปสมุนไพร
16. การเลี้ยงและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้งและชันโรง

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(บัญชีหลักงานวิชาการ = 17 เรื่อง)

1. การแก้งัดดิน
2. การปรับปรุงดินเปรี้ยวจัดเพื่อปลูกข้าวหอมกระดังงา
3. การปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่พรุ
4. การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด
5. การผลิตอาหารชั้นสำหรับไก่
6. การผลิตอาหารชั้นสำหรับแพะ
7. การเลี้ยงปลาหมอไทยในบ่อดินพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด
8. การเลี้ยงปลานิลในบ่อพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด
9. การปลูกและแปรรูปไม้เสม็ดขาวในพื้นที่พรุ
10. การปลูกและแปรรูปปาล์มสาคุ
11. แนวทางการฟื้นฟูป่าพรุ
12. การปลูกสละแซมในสวนยางพารา
13. การเพาะเห็ดฟางด้วยขี้เลื่อยไม้ยางพารา
14. การเพาะเห็ดสกุลนางรมด้วยขี้เลื่อยไม้ยางพารา
15. การทำบัญชีครัวเรือนในพื้นที่ดินเปรี้ยว
16. การใช้หญ้าแฝกพันธุ์สงขลา 3 เพื่อขึ้นรูปผลิตภัณฑ์
17. การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรไผ่ไผ่ในเขตพื้นที่พรุ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(บัญชีหลักงานวิชาการ = 19 เรื่อง)

1. สายธารแห่งชีวิต
2. การเลี้ยงโคเนื้อภูพาน
3. การเลี้ยงไก่ดำภูพาน
4. การเลี้ยงสุกรภูพาน
5. การปลูกข้าวพันธุ์สกลนคร
6. การปลูกข้าวขาวพันธุ์ดอกมะลิ 105
7. ลิ่นจี่ นพ. 1
8. การเลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อควบคุมศัตรูพืชสวนไม้ผล
9. การผลิตวันเส้นจากถั่วเขียว
10. การเลี้ยงปลานิลแดงร่วมกับเปิดบาบาสีลูกผสมในบ่อคร่าวเรือน
11. การเลี้ยงปลาตุ๊กในบ่อซีเมนต์
12. เกษตรทฤษฎีใหม่
13. การจัดการดินเค็มเพื่อปลูกข้าว
14. การจัดการดินลูกรังเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช
15. การเพาะเห็ดเศรษฐกิจและเห็ดพื้นเมือง
16. การปลูกยางพารา
17. หม่อนพันธุ์สกลนครและไหมพันธุ์นางตุ้ย
18. การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร
19. การผลิตผ้าย้อมคราม

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(บัญชีหลักงานวิชาการ = 20 เรื่อง)

1. การพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำด้วยฝายเก็บกักต้นน้ำลำธาร
2. การเพาะเลี้ยงปลานิลในกระชัง
3. การเลี้ยงปลาอุกบึกอยู่ในบ่อซีเมนต์กลม
4. การเลี้ยงปลากดหลวงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำไหลผ่าน
5. การเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์กบ (กบนา)
6. การเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์กบ (กบบูลฟร็อก)
7. เทคนิคและวิธีการเพาะเห็ด
8. การเลี้ยงไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ
9. การเลี้ยงสุกรลูกผสมหมยซาน
10. การเลี้ยงแพะนม
11. การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ
12. การปลูกและขยายพันธุ์ส้มโอ (พันธุ์ขาวใหญ่ พันธุ์ขาวทองดี)
13. การจัดการดินต้นเพื่อการผลิตผักอินทรีย์
14. การฟื้นฟูดินด้วยปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพเพื่อการผลิตพืช
15. ระบบนิเวศลุ่มน้ำที่ยั่งยืน
16. พืชอาหารสัตว์ในพื้นที่ป่าโปร่ง
17. การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลุ่มน้ำ
18. เกษตรทฤษฎีใหม่
19. การผลิตไม้ดอกนอกฤดู
20. การปลูกพืชไร่ดินระบบไฮโดรโปนิคส์

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(บัญชีหลักงานวิชาการ = 8 เรื่อง)

1. การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ
2. การเลี้ยงโค
3. การเลี้ยงแพะห้วยทราย
4. การเลี้ยงไก่เขี้ยวห้วยทราย
5. การเลี้ยงกบนา
6. การเพาะเห็ด
7. เกษตรผสมผสานและทฤษฎีใหม่
8. การปรับปรุงดินและการใช้หญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ